

cechy obrządku pogrzebowego, chronologia. Terminologia i jej zakres znaczeniowy odpowiadają wcześniejszemu opracowaniu analitycznemu³. Zapis uzupełniają dane bibliograficzne.

Wartość pracy naukowej (w tym jej efektywność) określają dwie grupy metod: wewnętrzna, mająca swe źródło w istocie danej dyscypliny (tu: archeologii), i zewnętrzna, wywodząca się z systemów innych szczegółowych gałęzi wiedzy⁴. Biorąc to pod uwagę, *Katalog...* także można rozpatrywać w 2 płaszczyznach: *stricto* archeologicznej i nieco szerszej, z punktu widzenia celu pracy mogącej być nazwaną formalno-informacyjną.

W aspekcie pierwszym budzi obawy przede wszystkim podawana chronologia obiektów. Autor zaznacza we wstępie, że datowanie oparł „na podstawie istniejącej literatury” i dalej, „tylko w nielicznych przypadkach precyzowano ją (tzn. chronologię – przyp. S. C.) na podstawie własnej analizy materiałów”⁵. Z tego też względu wobec dużych dowolności w datowaniu materiałów kultury pomorskiej, co w literaturze spotyka się dość nagminnie (problem ten był już wielokrotnie sygnalizowany), trudno przyjąć chronologię podawaną przez T. Malinowskiego za jednolitą i porównywalną, tym bardziej że nie precyzuje on swego stanowiska w tej kwestii, tzn. nie podaje zasad, wg jakich chronologię określono. Odnosi się to zwłaszcza do stanowisk z materiałami typu kloszowego, druga bowiem grupa źródeł – tzw. kultury pomorskiej *sensu stricto* posiada przesłanki do precyzyjnego datowania, głównie swej fazy wczesnej. Niezrozumiały jest też fakt stosowania przez autora skrótów i terminologii w chronologii względnej okresu lateńskiego. Używa on następujących skrótów: LTA – wczesny okres lateński, LTB – środkowy okres lateński i LTC – późny okres lateński, nie precyzując przy tym zakresów czasowych i datowania bezwzględnego tych faz⁶. W klasycznych ujęciach symbol LTC oznacza środkowy okres lateński, natomiast późny okres lateński określany jest jako LTD. Jest to system przyjęty od kręgu kultury lateńskiej⁷. Pytanie więc, czy oznaczeniu LTC odpowiada jego „lateński desygnat”, czy też raczej późny okres lateński – D musi pozostać bez odpowiedzi.

Godny odnotowania jest fakt wyselekcjonowania przez T. Malinowskiego grupy stanowisk o mieszanych cechach kulturowych – np. kultury pomorskiej i kultury kurhanów zachodniobałtyjskich, co jest każdorazowo sygnalizowane w zapisie przedmiotowym. Szczególnie uwypuklone zostały w katalogu cechy obrządku pogrzebowego, np. rodzaj i forma grobu, wybrane (!) elementy wyposażenia, dane dodatkowe – np. szczątki stosu i kości zwierzęce w grobach, czy też informacje o miejscach ciałopalenia. Takie ujęcie pozostaje w zgodzie z tematycznym założeniem pracy jako zbioru stanowisk sepulkralnych.

W aspekcie formalno-informacyjnym *Katalog...* należy rozpatrywać jako klasyfikację alfabetyczno-przedmiotową⁸. Jej główną wadą jest utrudnione (bardzo pracochłonne) lub niemożliwe wyszukanie informacji według dowolnych połączeń cech (przy czym nie wszystkie cechy, które mogłyby interesować badacza kultury pomorskiej, zostały w pracy uwzględnione). System taki jest niewygodny w przypadku kwerend wąskotematycznych – np. groby bez śladów pochówka, lub regionalnych – np. stanowiska z terenu Mazowsza. Zaletą jego jest natomiast oparcie zestawienia na prostej zasadzie porządku alfabetycznego, nie wymagającej środków pomocniczych i specjalnych umiejętności w posługiwaniu się *Katalogiem...*⁹.

³ Malinowski, *Obrządek...*

⁴ E. Mokrzycki, *Filozofia nauki a socjologia, od doktryny metodologicznej do problematyki badawczej*, Warszawa 1980, s. 149 i n.

⁵ T. Malinowski, *Katalog cmentarzysk ludności kultury pomorskiej*, t. I: 1979, s. 4.

⁶ We wcześniejszej pracy (*Obrządek pogrzebowy ludności kultury pomorskiej* – przyp. 1), do której terminologią ma nawiązywać *Katalog...*, autor używał innych terminów: LT1 (wczesny okres lateński), LT2 (środkowy okres lateński).

⁷ Jego przydatność do badań nad chronologią kultury pomorskiej por. Z. Woźniak, *Chronologia młodszej fazy kultury pomorskiej w świetle importów i naśladownictw zabytków pochodzenia południowego*, [w:] *Problemy kultury pomorskiej*, Koszalin 1979, s. 147 i n.

⁸ A. J. Czerny, *Teoria wyszukiwania informacji*, Warszawa 1981, s. 59 i n.

⁹ *Ibidem*, s. 62-64.

Najmocniejszą stroną *Katalogu...* jest jego funkcja bibliograficzna. Autor podaje szczegółową literaturę typu źródłowego, jak też analitycznego, w której występują opisywane stanowiska. Jest to bibliografia prawie pełna, nie podaje mniej ważnych prac, najczęściej wzmianek, zwłaszcza w przypadku stanowisk posiadających bogatą literaturę lub gdy wystarcza podanie prac najnowszych.

Konkludując, recenzowana praca T. Malinowskiego jest pierwszą bibliografią kultury pomorskiej, co wobec przytłaczającej przewagi źródeł grobowych nad osadowymi ma szczególną wartość. Badacze zainteresowani tą problematyką otrzymali więc bardzo cenną pracę, od której rozpoczynać się będą wszystkie studia nad kulturą pomorską. Korzystając z niej pamiętać należy o złym stanie badań nad tą jednostką kulturową, a więc o niezależnych od autora *Katalogu...* ustaleniach i nieścisłościach, zwłaszcza w zakresie chronologii.

Sylwester Czopek